

Almir Ibrić

Zabrana tetoviranja u islamu

Zabrana tetoviranja u islamu

Dr. Almir Ibrić¹

„Nemojte tetovirati druge
i nemojte se tetovirati.“
(لَا تَتَّبِعُوا وَلَا تَسْتَوِثِمُنْ)
Muhammed ﷺ

Moje prvo svjesno opažanje tetovaže dogodilo se krajem 80-ih godina. Iako je u mom okruženju bilo ljudi koji su imali tetovaže, radilo se uglavnom o jednostavnim vojnim („JNA“) ili porodičnim tetovažama, koje su se sastojale od imena i datuma. Složenije, preciznije i veće motive bilo je vrlo rijetko vidjeti u to doba u Bosni.

Međutim, kada sam prvi put vidio fotografiju benda Iron Maiden, postao sam svjestan tetovaža članova benda, što me potaknulo da istražujem motive i razloge iza njih. Posebno me fascinirala ‘The Trooper’ tetovaža kod basiste Steve Harris-a. Taj motiv je za mene imao posebnu intenzivnost – na upečatljiv način povezivao je muziku, vizuelni izraz i emociju. U tom trenutku sam shvatio da tetovaže mogu biti mnogo više od imena ili datuma: one mogu pričati priče, one su dio identiteta i čine dio ličnosti vidljivim.

Arapsko poluostrvo

Umjeće ili tradicija tetoviranja oduvijek je bila ambivalentna. Prije više hiljada, odnosno stotina godina, tetovaža je u mnogim društvima mogla dostići visok stepen poštovanja ili se posmatrati u vezi s natprirodnim silama ili čak bogovima tj. božanstvima. Ovaj stav se u posljednja otprilike dva vijeka sve više mijenjao u pravcu postajanja tetovaže prije svega dekorativnim elementom svakodnevnog života.

Čini se da tetoviranje prati čovjeka već hiljadama godina, ali tačan trenutak njegovog nastanka, kao i razlozi za ovu tradiciju, do danas nisu konačno razjašnjeni. Ono što se, međutim, može utvrditi jesu dokumentirani motivi koji ukazuju na jasnu mogućnost kategorizacije. Kao i u mnogim drugim kulturama i religijama, i na Arapskom poluostrvu razvila se tradicija tetoviranja, koja je u početku bila usko

Beduin, 1940-1946 (Slika 1)

¹ Ovaj članak se zasniva na knjizi ‘Tetovaže i zabrana tetoviranja u islamu’, koja je objavljena 2026. godine u Beču (Lit Verlag) (372 stranice, 8 ilustracija). Predstavlja znatno skraćeni sažetak nekih rezultata i izostavlja detaljno izlaganje važnih kur’anskih i hadiskih citata, kao i sveobuhvatnu historijsku analizu tradicije tetoviranja u islamu.

povezana sa društvenim i kulturnim praksama odgovarajućih zajednica. Još dugo prije nastanka islama, tetoviranje je na Arapskom poluostrvu bilo poznato i rasprostranjeno.² Motivi i tehnike koje su se pri tome koristile imali su različite funkcije unutar pojedinih zajednica. Dinamističko-animistička³ vjerovanja, kao i politeistička simbolika, oblikovali su brojne tradicije tetoviranja. Za tetovaže se najčešće vjerovalo da imaju funkciju natprirodne zaštite i liječenja te su, naprimjer, mogle služiti za odbranu takozvanog uroka ('zli pogled/pogled ljubomore') ili funkcionisati kao 'lijek' protiv bolova ili simbolizirati uspješno izličenje. Pored toga, tetovaže su obuhvatale i tradicionalne simbole za označavanje određenih životnih faza te su djelimično bile povezane s obredima prijelaza iz jednog u drugo životno doba ili inicijacije sazrijevanja (postajanje ratnika, mogućnost trudnoće, žrtvovanje itd.). Osim ovih religijskih i ritualnih značenja, tetovaže su imale i estetske funkcije te su služile kao vidljivi znakovi društvene pripadnosti, na primjer za označavanje plemenskog identiteta ili grupne povezanosti.⁴ Izvještaji i studije vijekovima nakon uspostavljanja islama ukazuju na to da se praksa tetoviranja u početku jedva razlikovala od te tradicije susjednih regija. Naprotiv, tetovaže su odražavale razvojne tokove koji su bili prisutni kako u neposrednom kulturno-religijskom okruženju, tako i u širem globalnom kontekstu. Stoga se za period neposredno prije nastanka islama ne može utvrditi nikakvo suštinsko odstupanje od praksi tetoviranja

Tetoviranje hodočasnika, Jerusalem, 1900 (Slika 2)

² Vidi primjere: Field, Henry (1958). *Body Marking in Southwestern Asia*. Papers Of The Peabody Museum Of Archeology And Ethnology Papers, V45, No. 1., Published by The Peabody Museum, Cambridge, Massachusetts, U.S.A., 1958; Müller, Gottfried (1981). *Ich bin Labīd und das ist mein Ziel: zum Problem der Selbstbehauptung in der altarabischen Qaside*, Franz Steiner Verlag, Wiesbaden 1981, Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg, Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt, Online: <http://menadoc.bibliothek.uni-halle.de/ssg/content/titleinfo/238029>, 7.3.2021.

³ Dinamizam je vjerovanje u djelovanje nadnaravnih sila koje se nalaze u ljudima i stvarima; Animizam je vjerovanje u duhove koji mogu utjecati na ljudski život, kao i vjerovanje u oživljenost (duhovnu prisutnost) svih živih bića te i neživih predmeta (npr. kamenja).

⁴ Vidi primjere: Slike.1/2/3; Slika.1. G. Eric and Edith Matson Photograph Collection,"(<https://hdl.loc.gov/loc.pnp/res.258.mats>), Library of Congress Prints and Photographs Division Washington, D.C. 20540 USA <https://hdl.loc.gov/loc.pnp/pp.print>, Online: <https://www.loc.gov/pictures/resource/matpc.12953/>, 3.3.2026; Slika.2: American Colony. Photo Department, photographer. Various types, etc. Tattooing a pilgrim. Jerusalem, 1900. [Approximately to 1911] Photograph. <https://www.loc.gov/item/2019691942/>, 9.3.2026; Slika.3. G. Eric and Edith Matson Photograph Collection,"(<https://hdl.loc.gov/loc.pnp/res.258.mats>). Title from the Detroit Publishing Co., Catalogue F Scenic, Architectural and Marine Views, Detroit, Mich.: Detroit Photographic Co., 1899, Print no. "8495", Forms part of: Views of architecture and people in Tunisia in the Photochrom print collection, Library of Congress Prints and Photographs Division Washington, D.C. 20540 USA, Online: <https://www.loc.gov/pictures/item/2001699406/>, 3.3.2026; Slika 4. Nocturk, 26. April 2021, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Amazigh_tattoos.jpg, 3.3.2026.

susjednih kultura i religioznih pripadnosti; naprotiv, čini se da je arapska tradicija u ovom području u velikoj mjeri bila uklopljena u regionalne kulturne obrasce.

Tek sa sve većim etabliranjem vjerskih normi i uspostavljanjem islamskih pravnih propisa, posebno u periodu od 610. do 632. godine, došlo je do značajne promjene u stavu prema tetovažama. Praksa koja je prethodno bila dio svakodnevnog i ritualnog načina života sada je počela biti kritički posmatrana i iznova procjenjivana u pogledu njene vjerske dopuštenosti. Zabrana tetoviranja u islamu u tom se kontekstu, u okviru svakodnevnog života u duhu nove religije te s njom povezanih zapovijedi i zabrana, kristalizira i definira već u tom razdoblju.

Kategorije tetovaža

Sve tetovaže koje su do sada širom svijeta dokumentirane, pa tako i sve tetovaže našeg vremena, mogu se svrstati u četiri glavne kategorije (motivi i razlozi tetoviranja). Te kategorije su *vjerovanje*, *liječenje*, *identitet* i *dekoracija*. U praksi se pojavljuje bezbroj potkategorija i kombinacija ove četiri osnovne kategorije. Ipak, svaka tetovaža u historiji čovječanstva može se svrstati barem u jednu od navedenih kategorija – a zasigurno u kategoriju *identiteta*. Jer svaka tetovaža na određeni način mijenja identitet osobe koja je nosi i time neposredno utiče na njenu samopercepciju i društvenu percepciju. Od trenutka njenog nastanka, osoba je tetovirana, čime se njen izgled i individualni identitet mijenjaju već samim postojanjem tetovaže. Naravno, u ovu kategoriju spadaju i tipične identitetske tetovaže, poput onih koje izražavaju pripadnost etničkoj ili kulturnoj zajednici, društvenim grupama ili određenim pokretima. Sistematsko svrstavanje tetovaža u ovakve kategorije, međutim, od ključne je važnosti kako bi se pravne i normativne procjene u islamu – posebno zabrana tetoviranja – mogle razumjeti i pratiti. Kroz takvu kategorizaciju postaje jasno koje se funkcije i društvena značenja pripisuju tetovažama i zašto su određene prakse iz religijske perspektive bile kritički ocjenjivane. Najstarije do sada dokumentirane tetovaže mogu se prije svega svrstati u kategorije *vjerovanja* i *liječenja* – upravo su te funkcije imale značajnu ulogu i u kontekstu ranog islama. Tetovaže su često imale amuletsku zaštitnu i iscjeliteljsku funkciju te su trebale odbijati štetne utjecaje ili podržavati ritualne prakse. Korišteni simboli i uzorci stoga nisu imali samo dekorativnu, već i specifičnu funkcionalnu i simboličku vrijednost unutar religijskih i kulturnih sistema tumačenja. Čak se vjerovalo da određene vrste magičnih simbola koji su se tetovirali, mogu zaštititi i od same smrti, i ovakva vjerovanja su imala važnu ulogu u ranim tradicijama tetoviranja. Ljekovite tetovaže tj. tetovaže koje navodno liječe su potvrđene već hiljadama godina i dokumentirane su još u prahistorijskim kulturama. Posebno poznat primjer za to su tetovaže Ötzi mumije, koja je pronađena u glečeru u Austriji. Na njoj se i danas prepoznaje preko 60 tetovaža koje su najverovatnije imale svrhu liječenja. Starost mumije, kao i tetovaže sačuvane na njenoj koži, procjenjuju se na više od 5300 godina, što na impresivan način potvrđuje dugu tradiciju ljekovitih i simboličnih tjelesnih obilježavanja.

Kur'an kao temelj zabarane tetoviranja u islamu

Osim u nekoliko izuzetaka, zabrana tetoviranja u islamu najčešće se opravdava hadisima. Kada se Kur'an uzima kao izvor, obično se navode ajeti koji se također pojavljuju u hadisima. Međutim, Kur'an indirektno zabranjuje tetoviranje, budući da se sam pojam „tetovaža“ u Kur'anu ne spominje. Ipak, spominju se temeljni principi religije. Ove smjernice – u kombinaciji s kategorizacijom tetovaža – daju jasnu sliku i time čine nepobitnu osnovu islamske zabrane tetoviranja. Jer, zabrana tetoviranja u islamu može se razumjeti samo u kontekstu vremena u kojem je nastala. Iz toga proizlazi sljedećih pet obrazloženja zabrane tetoviranja u Kur'anu: *zabrana politeizma i magije, mijenjanje Božijeg stvaranja-zabrana oblika i slika, zabrana oponašanja običaja iz predislamskog perioda, Poslanik kao uzor i moralni princip islama, kao i higijena i opasnost od zaraze.*

Svakodnevna primjena islamskih principa presudno je oblikovala život Poslanika Muhammeda ﷺ između 610. i 632. godine. Mogao je djelovati samo u duhu monoteizma, što je istovremeno zahtijevalo stalno i svjesno distanciranje od politeizma. Centralni princip islama jeste zabrana politeizma: pridruživanje ili obožavanje bilo čega osim Allaha smatra se teškim grijehom koji, prema Kur'anu 4:116, neće biti oprosteno: “Allah, sigurno, neće oprostiti da Njemu druge smatraju ravnim, a oprostiće kome hoće ono što je manje od toga. A daleko je zalutao onaj ko smatra da je Allahu neko ravan.” Sve prakse, tradicije i radnje koje se mogu tumačiti u politeističkom kontekstu predstavljaju odstupanje od centralnog principa islama i stoga se smatraju zabranjenim. U to posebno spadaju obožavanje drugih bogova, traženje posredovanja nadnaravnih sila, kao i pripisivanje moći kroz nadnaravne ili magijske radnje. Takve prakse se u islamu smatraju strogo zabranjenima. Isto važi i za tetovaže koje su se u to vrijeme posebno primjenjivale u kontekstu *liječenja i vjerovanja*, na primjer u nadnaravno – poput čarolija ili crne magije (*sihr/سحر*). Logičan zaključak glasi: svi predmeti (hamajlije, odjeća, simboli, umjetnički ili drugi proizvodi), prakse (rituali, ceremonije, tradicije) i radnje (tetoviranje, muziciranje, slikanje, konzumiranje) – dakle, između ostalog i tetovaže, kako kao radnja tako i kao nošeni proizvod – koji se koriste u takve svrhe, moraju se smatrati zabranjenima. Svaki drugačiji stav predstavljao bi jasno kršenje islamskog principa antipoliteizma. Isto važi i za pitanje *oblika (formi) i stvaranja u islamu*. Prema tome, Allah je jedini Stvoritelj prostora i vremena, kao i jedini koji daje oblik, forme i likove. Za zabranu tetoviranja posebno je relevantna povezanost s ukazivanjem na mijenjanje stvaranja, kao i upućivanje na zabranu prikazivanja slika u islamu. Pri tome ključnu ulogu, između ostalog, ima pojam *al-Muṣawwir (المُصَوِّر)*, jedno od Allahovih imena. Ovaj pojam u kontekstu zabrane slika u islamu ne obuhvata samo „božanskog Stvoritelja“, već i djelatnosti poput slikanja, fotografiranja ili sličnih kreativnih radnji. U kontekstu hadisa upravo se ove kreativne djelatnosti smatraju onima koje dolaze u stvaralačko nadmetanje s Allahom. Ovaj izazov – u smislu „stvaranja (nečeg) živog“

Tunis, 1899 (Slika 3)

– u Kur'anu i hadisima se izričito ocjenjuje kao problematičan ili negativan. Čovjek, prema tome, nije u stanju da oživi svoja djela (svoje stvaralaštvo, npr. u smislu umjetnosti), čime bi sebi prisvajao ulogu Boga. U tom smislu obuhvaćene su sve tetovaže koje se mogu svrstati u prikaz „živog“. Osim toga, „Allahovo stvaranje“ ne smije se proizvoljno mijenjati, jer se to smatra ostvarivanjem šejtanovih namjera: “Oni se mimo Allaha ženskim kumirima klanjaju, a ne klanjaju se drugom do šejtanu prkosniku, prokleo ga Allah! A on je rekao: „Ja ću se, sigurno, potruditi da preotmem za sebe određen broj Tvojih robova, i navodiću ih, sigurno, na stranputice, i primamljivaću ih, sigurno, lažnim nadama, i, sigurno, ću im zapovjediti pa će stoci uši rezati, i, sigurno, ću im narediti pa će stvorenja Allahova mijenjati!“ (4:117–119). Ljudsko tijelo je, prema tome, Allahovo stvaranje i smatra se „posuđenim dobrom“ koje treba čuvati: nikakva promjena tog stvaranja nije dopuštena. Sa etabliranjem islama u 7. vijeku bilo je važno iz svakodnevnog života ukloniti običaje politeističkih Arapa iz predislamskog perioda, *džahilijeta* (جاهلية). Brojne od tih starih praksi i ponašanja obrađuju se u Kur'anu i u okviru politeističkih obreda i praksi izričito se prikazuju kao zabranjene. Kao takva praksa, tetoviranje se ne spominje izričito u Kur'anu, već u hadisima. Ipak, primjeri navedeni u Kur'anu pružaju dovoljnu osnovu za odluku Poslanika da tetoviranje proglasi predislamskom, politeističkom praksom i da ga, kao takvo, zabrani – posebno u kombinaciji s prethodno navedenim kur'anskim obrazloženjima. Posebno važan događaj u ovom kontekstu je uništavanje idola u Mekki 630. godine, koje na slikovit način pokazuje kako je Poslanik svojim vlastitim djelovanjem služio kao uzor zajednici. Muhammed ﷺ se u islamu smatra centralnim uzorom za postupke i način života vjernika (vidi npr: “Vi u Allahovom Poslaniku imate divan uzor za onoga koji se nada Allahovoj milosti i nagradi na onome svijetu, i koji često Allaha spominje.“, 33:21). Objava koju je prenio – Kur'an – predstavlja temeljni religijski autoritet, dok njegove prenesene riječi i postupci (hadis) služe kao normativno upućivanje za etička i društvena pitanja. Isto tako i sami opisi njegovog izgleda i načina života dobili su značaj u religijskoj i zakonodavnoj tradiciji. Uprkos toj visokoj normativnoj ulozi, nije se razvio kult ličnosti u užem smislu, budući da se u islamskom shvatanju isključivo Bog obožava. Još jedan razlog zabrane tetoviranja je *higijena i opasnost od zaraze*. Tadašnja tehnika tetoviranja sastojala se u korištenju oštarih predmeta poput kostiju, trnja, noževa ili zaoštrenog metala kako bi se probila koža, a zatim ili istovremeno u nju unosili pigmenti boje. Pri tome se koža povređuje, što dovodi do krvarenja. Sami pigmenti su se izrađivali od različitih materijala i često su se miješali s majčinim mlijekom. Osim magijskih praksi, koje su u mnogim slučajevima utjecale na tehniku tetoviranja i također se zbog toga smatraju zabranjenima, postojala je velika opasnost od infekcija. Uz to, sam čin (samo)povređivanja u islamu je zabranjen: “[...] i ne ubijajte se...” (4:29). Pored toga, postoji opasnost od zaraze, kao i rukovanje krvlju koja se u islamu ritualno smatra „nečistom“. Oba postupka se u islamsko-pravnom smislu smatraju zabranjenima, jer nose značajne zdravstvene rizike. Jedan od osnovnih principa islama jeste smanjenje rizika po vlastito zdravlje: sve što šteti tijelu treba izbjegavati. Ovaj pragmatični kodeks ponašanja, koji je ukorijenjen u islamu, predstavljao je dodatnu dovoljnu osnovu protiv prakse tetoviranja, posebno u kombinaciji s prethodno navedenih četiri razloga.

Hadis kao izvor zabrane tetoviranja u islamu

„Prenijeli su nam Zuhajr ibn Ḥarb da mu je Džarīr prenio, a njemu je to dalje prenio ‘Umara, koji je to čuo od Ebū Zur‘e, da je Ebū Hurejra, radijallāhu anhu – Allah bio zadovoljan njime – prenio kako je ‘Umar ustao kada mu je dovedena jedna tetovirana žena. Rekao je: ‚Zaklinjem vas Allahom, recite mi da li je iko od vas čuo nešto od Poslanika ﷺ – neka je Allahov mir na njega – o tetovažama?’ Ebū Hurejra je rekao: ‚Ustao sam i rekao: ‘O vladaru pravovjernih, ja sam to čuo.’ On je upitao: ‚Šta si čuo?’ Odgovorio sam: ‚Čuo sam Poslanika ﷺ – neka je Allahov mir na njega – kako se obratio ženama i rekao: ‘Nemojte tetovirati druge i nemojte se tetovirati!’

(لَا تَتَّبِعُوا وَلَا تَسْتَوِشِمَنَّ)^{5,6}

Kao drugi mjerodavan izvor za zabranu tetoviranja u islamskoj pravnoj i tradicijskoj literaturi najčešće se koriste hadisi. Unutar šest kanonskih hadiskih zbirki sunnita, koje su poznate pod nazivom *Al-Kutub as-Sitta* (الكتب الستة, „šest knjiga“), nalaze se brojne predaje koje se direktno ili indirektno odnose na praksu tetoviranja. Ove zbirke se u sunnitskoj tradiciji smatraju posebno autoritativnim i predstavljaju ključnu osnovu za izvođenje normativnih religijskih stavova. Sistematski pregled ovih šest kanonskih zbirki pokazuje najmanje 58 hadisa koji se odnose na tetovaže ili srodne prakse, a koji se dalje mogu grupirati u 9 tematskih cjelina (vidi fusnotu 1). Ove predaje čine suštinski dio argumentacijske osnove za zabranu tetoviranja u islamu koja se zastupa u svim pravnim školama. Za istraživanje navedeno u fusnoti 1, ovi hadisi su u potpunosti uzeti u obzir i analizirani sa historijskog,

Žena iz plemena Amazig, 2021
(Slika 4)

teološkog i filozofskog aspekta. Ukupan korpus koji je bio predmet analize obuhvata 80 hadisa, jer su, pored predaja iz kanonskih zbirki, u analizu uključene i odgovarajuće tradicije iz drugih hadiskih kompilacija. Jedan od najpoznatijih ukaza na zabranu tetoviranja u islamu nalazi se u predaji dijaloga između Umm Ja‘kūb i ‘Abdallāha ibn Mas‘ūda. U ovoj predaji se, u okviru

⁵ Sahih al-Bukhari. 5946. 77 Dress, (87) Chapter: The woman who gets herself tattooed, Sahih al-Bukhari 5946, Book 77, Hadith 162 (Vol. 7, Book 72, Hadith 830), Sunnah.com, Online: <https://sunnah.com/bukhari:5946>, 5.4.2021.

⁶ Sahihu-l-Buhari. 5946. Buharijeva zbirka Hadisa, Knjige 1-4, islamska-biblioteka.net, Sarajevo 2009. Knjiga 4., S.314.

razgovora o različitim zabranjenim praksama, također tematizira pitanje tetoviranja. Poseban značaj ovaj odlomak dobija jer ‘Abdallāh ibn Mas‘ūd svoju argumentaciju izričito zasniva na autoritetu i uzornoj ulozi Poslanika Muhammeda ﷺ. Pri tome se poziva na prenesenu izjavu Poslanika u kojoj su i oni koji tetoviraju druge, kao i oni koji se tetoviraju, obuhvaćeni prokletstvom. Ova formulacija se u kasnijoj islamskoj pravnoj i tradicijskoj literaturi smatra posebno snažnim dokazom religijskog neodobravanja, odnosno zabrane tetoviranja u islamu. Dijalog istovremeno na primjeren način ilustruje kako su se normativni stavovi u ranom islamskom diskursu zasnivali na pozivanju na poslanikov autoritet i kako su pojedini hadisi korišteni u okviru teoloških i pravnih argumenata kako bi se izveli konkretni pravni i etički propisi. Međutim, analiza relevantnih hadisa pokazuje da se zabrana tetoviranja može u potpunosti razumjeti samo u historijskom kontekstu tadašnjeg društva. Predaje jasno ukazuju da se ovdje može prepoznati opšta tendencija da se određeni običaji i prakse predislamskog perioda (*džahilijet*) ukinu ili reguliraju. U tom kontekstu zabrana tetoviranja ne pojavljuje se izolirano, već se često spominje zajedno s drugim zabranjenim ili kritikovanim praksama. Među njima su, između ostalog, pretjerani oblici naricanja za mrtvima, tjelesno samopovređivanje ili modifikacije, rukovanje krvlju (npr. prodaja krvi), određena shvatanja vezana za pse (npr. prodaja pasa), oštrenje odnosno turpijanje zuba iz estetskih razloga, prostitucija, kao i različiti oblici nasilja nad životinjama. Tematsko grupisanje ovih zabrana unutar hadiskih predaja ukazuje na to da se manje radi o jednoj pojedinačnoj praksi, a više o sveobuhvatnom moralnom i društvenom preuređenju, kojim su se određene, kao problematične ocijenjene, kulturne prakse predislamskog društva nastojale potisnuti. U tom širem normativnom okviru treba posmatrati i zabranu tetoviranja. I u šiitskim hadiskim zbirkama, koje su poznate pod nazivom *Al-Kutub al-Arba‘a* (الكتب الأربعة), „četiri knjige“, nalaze se predaje koje se kritički bave pitanjem tetoviranja i koje jasno formuliraju zabranu tetoviranja. Ipak, unutar šiizma se tokom vremena razvila djelimično drugačija percepcija ove prakse. U kasnijoj šiitskoj pravnoj i učenju tradiciji ova zabrana se često nije tumačila kao stroga pravna zabrana, već više kao preporuka da se ta praksa izbjegava. Kao rezultat toga, u dijelovima šiitskog pravnog mišljenja razvila se diferenciranija ocjena: tetovaže se ne smatraju nužno jasno zabranjenima, već se radije svrstavaju u praksu koja je nepoželjna ili je treba izbjegavati (*mekrūh*/مكروه). Ovaj razvoj pokazuje da tumačenje hadiskih predaja – čak i kada postoji slična tekstualna osnova – unutar različitih islamskih tradicija može dovesti do različitih pravnih i normativnih ocjena.

Digitalno doba

U današnje vrijeme društvenih mreža gotovo neograničen pristup informacijama istovremeno predstavlja i blagoslov i prokletstvo. Blagoslov je u tome što je ogromna količina znanja slobodno dostupna i teoretski mu se može u svakom trenutku pristupiti. Istovremeno, takvo obilje informacija nosi rizike, jer često nedostaje jasna pripisivost ili kontekstualizacija. To se posebno vidi kod religijskih pravnih mišljenja, poput *fetvi* (فتاوى), koje zbog različitih tumačenja lahko mogu dovesti do zabune. Analiza online dostupnih religijskih pravnih mišljenja o temi zabrane tetoviranja u islamu ipak daje jasan rezultat: ukoliko su pravna mišljenja sunnitski orijentirana, ona praksu tetoviranja uvijek definišu kao zabranjenu. Neovisno o tome da li se radi o vjerskim vlastima tj. zvaničnim organizacijama određenih zemalja ili o

pojedinačnim učenjacima koji se o ovoj temi izjašnjavaju putem interneta, kao obrazloženje se najčešće koriste hadisi, a rjeđe Kur'an. U području šiitskih pravnih mišljenja dostupnih online, pojavljuje se nešto iznenađujuća slika koja se djelimično razlikuje od praktične primjene: iako tetovaže u većini slučajeva nisu izričito zabranjene, učenjaci ih ocjenjuju kao „pokuđene“ (*mekrūh*). Istovremeno se preporučuje da se tetoviranje izbjegava kad god je to moguće. Ove preporuke se često temelje na hadisima, koji su, međutim, dopunjeni komentarima i interpretacijama koje ponekad imaju samo ograničenu povezanost s izvornim predajama ili se oslanjaju na stavove drugih učenjaka odnosno imama. Direktno izjednačavanje s apsolutnom zabranom u ovom kontekstu se javlja samo rijetko. To pokazuje da se u šiitskom pravnom shvatanju više polazi od moralnog neodobravanja nego od strogo obavezujućeg propisa, pri čemu su preporuke u velikoj mjeri pod utjecajem interpretativne tradicije pojedinih učenjaka. U osnovi se mogu uočiti i novi trendovi na internetu: renesansa tetoviranja u posljednje tri decenije izgleda više nije prisutna u istom obimu. Istovremeno se kvalitet tehnike značajno poboljšao, a izvedba motiva postala je preciznija. Međutim, na internetu se mogu uočiti i anti-tetovirajući trendovi, posebno unutar islamske omladinske scene. Platforme poput TikToka podstiču intenzivno bavljenje ovom temom, koje je znatno izraženije nego u decenijama prije pojave društvenih mreža. Ove digitalne debate pokazuju kako se vjerske norme, estetske prakse i društveni stavovi međusobno utiču u savremenom informacionom društvu. Čini se da ova tema ima posebno veću ulogu u islamskoj omladinskoj sceni i u zemljama s nemuslimanskim većinskim stanovništvom nego u državama s muslimanskom većinom. Neke studije na ovu temu također potvrđuju ovo zapažanje. Osim toga, mogu se uočiti jasne razlike između prakse i teorije: tetovaže koje su se, prema izvještajima, do 20. vijeka u islamskom kontekstu često radile iz neznanja i kao takve dokumentirale, u 21. vijeku se, usljed brzog protoka informacija – ne najmanje putem interneta – sve više doživljavaju kao „neislamske“, te se stavovi po tom pitanju „korigiraju“. Raskol između tradicionalno prakticiranih plemenskih ili kulturnih tetovaža u određenim regijama, na primjer u Sjevernoj Africi, i uputa Kur'ana i hadisa o zabrani tetoviranja u posljednjih sto godina kontinuirano su se smanjivale. Zabrana tetoviranja u islamu jasno je utjecala na stav muslimana prema ovoj temi i to još uvijek definitivno čini. Taj utjecaj se danas dodatno pojačava informacijama koje se vrlo često šire putem platformi društvenih mreža. I ne-religijske zabrane tetoviranja i društvene norme postale su putem (online) medija poznatije širom svijeta (npr. zabrane tetoviranja u vojsci, policiji itd. u raznim zemljama širom svijeta). Kao rezultat toga, tetoviranje se danas u svakodnevnom životu doživljava drugačije nego u vremenu prije digitalizacije i interneta. Naravno, individualni stav prema tetovažama uvijek zavisi od vlastitih transkulturnih automatizama i lične transkulturalnosti.⁷ U zavisnosti od kulturnog okruženja i društvenih utjecaja, taj stav može biti odbacujući, negativan ili pak sasvim pozitivan. Islamska zabrana tetoviranja je, međutim, ispunila svoju normativnu funkciju, iako neke tradicije tetoviranja među muslimanima nisu u potpunosti nestale. Zabrana tetoviranja u islamu stvorila je etičko-estetski okvir kao antipoliteistički kontraprijedlog planu šejtana, kada on, prema Kur'anu, kaže pred Allahom: “[...] ,Gospodaru moj,‘ - reče on – ,daj mi vremena do dana kada će oni biti oživljeni!‘ ,Daje ti se rok‘ - reče On – ‘do Dana već određenog.’ ,Gospodaru moj,‘ - reče – ‘zato što si me u zabludu doveo, ja ću njima na Zemlji

⁷ Više na ovu temu u Knjizi Almir Ibrić-Transkulturni automatizmi. Filozofija-kompetencija-metode, Connectum, Sarajevo, 2021.

poroke lijepim predstaviti i potrudicu se da ih sve zavedem, osim među njima Tvojih robova iskrenih.’ ‘Ove ću se istine Ja držati’ - reče On: ‘Ti nećeš imati nikakve vlasti nad robovima Mojim, osim nad onima koji te budu slijedili, od onih zalutalih...’” (15:39-42).

Almir Ibric
Tätowierungen und Tätowierungsverbot im Islam
Lit Verlag, Wien, 2026
ISBN 978-3-643-51290-1
372 Seiten, 8 Abbildungen, Sprache: Deutsch
Preis: 34, 90€

Buch bestellen: <https://lit-verlag.de/isbn/978-3-643-51290-1/>

www.transculturalphilosophy.com

Instagram: <https://www.instagram.com/almir.ibric.transcultural/>

Facebook: <https://www.facebook.com/almir.ibric.3726>

TikTok: http://www.tiktok.com/@transcultural_phi